

Stopnie w ZHP

W ZHP funkcjonuje 6 stopni harcerskich wprowadzonych Uchwałą nr 40/XXXII Rady Naczelnej ZHP z dnia 15 czerwca 2003 r.

Naramiennik						
Chłopcy	Harcerz Rzeczypospolitej (HR)	Harcerz Orli (HO)	Ćwik (ćw.)	Odkrywca (odkr.)	Wywiadowca (wyw.)	Młodzik (mł.)
Dziewczęta	Harcerka Rzeczypospolitej (HR)	Harcerka Orla (HO)	Samarytanka (sam.)	Pionierka (pion.)	Tropicielka (trop.)	Ochotniczka (och.)
Grupa metodyczna	Wędrownicy		Harcerze starsi		Harcerze	

Oprócz stopni istnieją jeszcze także: próba harcerza i próba wędrownicza. Próbę harcerze należy przejść przed rozpoczęciem zdobywania (swojego) pierwszego stopnia, kończy się ona złożeniem przyrzeczenia harcerskiego i wręczeniem krzyża. Próbę wędrowniczą należy odbyć przed zdobyciem stopnia harcerza orlego, po niej otrzymuje się naramiennik wędrowniczy. Po przyjęciu do ZHP harcerz nie posiada żadnego stopnia i odbywa próbę harcerza, która jeśli jest w odpowiednim wieku jest łączona z próbą wędrowniczą. Po złożeniu przyrzeczenia zaczyna zdobywać stopień odpowiedni do swojego wieku (poziomu rozwoju). Harcerz bez stopnia w wielu środowiskach jest nazywany *biskopem*, co jednak nie jest nazwą oficjalną.

Stopnie oznacza się belkami, krokiewkami i gwiazdkami na naramiennikach w mundurach normalnych oraz na specjalnych patkach w mundurach wodniackich. W przypadku wędrowników posiadających naramiennik wędrowniczy stopnie oznaczane są tylko na jednym (prawym) naramienniku. Harcerz bez stopnia nie nosi żadnego oznaczenia stopnia.

Dodatkowo stopnie od odkrywcy/pionierki wzwyż można oznaczać w sposób tradycyjny nabiciami na krzyżu harcerskim.

- Samarytanka, Ćwik – połączana lilijka
- Harcerka Orla i Harcerz Orli - połączana lilijka i krąg
- Harcerka Rzeczypospolitej i Harcerz Rzeczypospolitej - połączana lilijka, krąg i oba wieńce

Współczesne stopnie instruktorskie

Obecnie obowiązujące w ZHP i ZHR stopnie instruktorskie noszą nazwy:

Lilijka w odpowiednim kolorze naszyta na lewym rękawie munduru. Podkładka odpowiednim kolorze od krzyżem harcerskim.						
	granatowy		zielony		czerwony	
dla instruktorek	przewodniczka (pwd.)	podharcemistrzyni (phm.)	harcemistrzyni (hm.)			
dla instruktorów:	przewodnik (pwd.)	podharcemistrz (phm.)	harcemistrz (hm.)			

Sprawności harcerskie

To harcerski instrument metodyczny. Sprawnością jest biegłość harcerza w pewnej dziedzinie, wykazana w praktyce. Zdobywanie sprawności wskazuje, że dany harcerz wykonał określone zadania i posiadał niezbędne umiejętności. Sprawności są zdobywane indywidualnie

Oznaki sprawności - Zdobyta sprawność oznaczana jest na prawym rękawie munduru harcerskiego, krążkiem o średnicy 3 cm.

System sprawności - Aby sprawności były przystępne dla wszystkich - i tych zaawansowanych w danej dziedzinie, jak i pierwszy raz się z nią stykających - są one podzielone na cztery poziomy trudności oznaczone gwiazdkami.

W ZHP stopnie trudności oznaczono dodatkowo kolorami, a poziomy sprawności oznacza się obwódką wokół oznaki sprawności w odpowiednim kolorze:

Stopień trudności sprawności	
I stopnia jednogwiazdkowe★	Oznaczone obwódką w kolorze granatowym . Przeznaczone dla początkujących w danej dziedzinie, przeznaczone dla harcerek i harcerzy (10-13 lat)
II stopnia dwugwiazdkowe★★	Oznaczone obwódką w kolorze zielonym . Pogłębiają i utrwalają nabyte umiejętności, przeznaczone dla harcerek i harcerzy oraz harcerek i harcerzy starszych (10-16 lat)
III stopnia trzygwiazdkowe★★★	Oznaczone obwódką w kolorze czernym . Wymagają ponadprzeciętnej, rozległej wiedzy, najbardziej odpowiednie dla harcerek i harcerzy starszych (13-16 lat)
mistrzowskie "M"	Oznaczone obwódką w kolorze czarnym . Wymagają umiejętności na poziomie niemal profesjonalnym, i są poważnym atutem przy wyborze i rozpoczęciu pracy zawodowej. Przeznaczone dla wędrowniczek i wędrowników (16-25 lat)

Czasami sprawności stanowią tzw. ciąg tematyczny, tj. dotyczą jednej dziedziny, ale mają różne poziomy trudności. Wtedy w ZHP wszystkie mają taki sam symbol, ale różne obwódki.

Są też takie sprawności, które nie mają odpowiedników na wszystkich poziomach trudności (występuje np. tylko wersja dwugwiazdkowa i trzygwiazdkowa, np. puszczańskie w ZHP), i takie, które poziomu trudności po prostu nie posiadają

Sznur funkcyjny (*Sznur służbowy*)

Element umundurowania harcerskiego, stworzony w celu sygnalizacji funkcji pełnionej przez członka. Noszony jest wyłącznie przez osoby funkcyjne. W skład sznurów wchodzi też suwaki funkcyjne, występujące w niektórych sytuacjach na sznurach.

Sposoby noszenia

Sznury pojedyncze, przed założeniem, wiąże się beczką niedaleko spinki, w 1/4 – 1/5 długości sznura.

Osoby, które są zobowiązane nosić suwaki, lecz nie posiadają przypisanego sznura, zakładają je na szary sznur pojedynczy, noszony spod ramienia. Powszechnie przyjmuje się, że sznur przymocowany jest do lewej kieszeni munduru.

Sznury pojedyncze noszone są na trzy sposoby:

- **Spod ramienia** - Sznur przekładamy przez ramię i umieszczamy pod naramiennikiem.

- **Z ramienia** - Sznur jest zamocowany na naramienniku w taki sposób, że cała pętla sznura przebiega z przodu kieszeni, przed ramieniem.

- **Z szyi** - Sznur przebiega pod kołnierzem.

U sznurów poczwórnych pętliki umieszczone na drugim końcu plecionki przekłada się przez naramiennik. Sposób noszenia sznura poczwórnego klasyfikuje się jako z **ramienia**.

Jeśli mundur nie posiada naramienników, wszystkie sznury nosi się z szyi.

Używanie sznurów - Sznur funkcyjny jest noszony przez osoby posiadające odpowiednią funkcję. Rodzaj, sposób noszenia i kolorystyka odpowiadające danej funkcji są definiowane przez regulaminy organizacji harcerskich.

Sznur jest oznaką godności i służby, dlatego wiele środowisk buduje wokół niego odpowiednią obrzędowość, tak jak ceremonie nadawania, przekazywania czy zdawania, związane bezpośrednio z obejmowaniem bądź zdawaniem funkcji. Powszechnie przyjmuje się, że szefowie jednostek przekazują swoje sznury swoim następcom, co podkreśla ich więź. Sznurów nie nosi się do ubrań cywilnych.

Szary sznur - Podczas zmiany (w ZHP) regulaminu mundurowego w 2005 roku sznur szary został celowo usunięty, zgodnie z ideą, że szeregowiec nie jest funkcją oraz w celu uproszczenia munduru. Nośnik suwaków przy braku sznura

Sznury obozowe - Niekiedy uzupełnieniem sznurów oznaczających funkcje śródroczne jest stosowanie sznurów dla funkcji obozowych. Były one przewidywane przez przedwojenne regulaminy mundurowe, celem odróżnienia funkcji stałych od obozowych.

Wiele funkcji – wiele sznurów - Niekiedy zdarza się, że członek posiada wiele funkcji, z których każda wymaga noszenia innego sznura. W takich sytuacjach można postąpić w dwojaki sposób: nosić **sznur wybranej funkcji** lub zmieniać sznury **w zależności od sytuacji**.

Zasady ogólne

We wszystkich organizacjach harcerskich stosuje się pewne ogólnie przyjęte oznaki podstawowych funkcji. Najważniejsze z nich to tzw. **drużynowe trio**, czyli przyjęcie, że sznury sygnalizujące funkcję w drużynie noszone są spod ramienia, i mają kolory takie jak:

- Brązowy – zastępowy
- Zielony – przyboczny
- Granatowy – drużynowy, niekiedy błękitny dla drużynowych gromad zuchowych

Aktualnie używany system regulowany jest przez Regulamin mundurowy z dnia 15 listopada 2005, wraz z późniejszymi jego zmianami. Już przez jego wprowadzeniem wycofano zielone suwaki dla funkcyjnych drużyn, (ale nie ich kapelanów).

Kolorystyka sznurów - Kolory sznurów/suwaków odpowiadają charakterowi jednostek, jakich dotyczą.

Barwy używane w ZHP to:

- Skórzany – szeroko pojęte władze naczelne
- Żółty – chorągwie
- Srebrny – hufce
- Granatowo–srebrny – związki drużyn
- Granatowo–biały – kręgi instruktorskie, [seniorów](#) i [starszyny](#)
- Granatowy – szczerp
- Zielony – drużyna
- Brązowy – zastęp

Istnieją też kolory specjalne, takie jak:

- Biały – komisje rewizyjne, **tylko suwaki**
- Fioletowy – **sznur** oznacza kapelana, a **suwaki** – [Sądy Harcerskie](#)
- Szary – nośnik suwaków przy braku sznura

Sposób oznaczania funkcji

Funkcje w danej jednostce oznaczane są przez sznury i suwaki w odpowiadającym jej kolorze według schematu:

- Poczwórnny – szef
- Z szyi: z trzema suwakami – przewodniczący rady, z dwoma suwakami – wiceprzewodniczący rady
- Z ramienia – zastępca szefa
- Spod ramienia – członek lub instruktor mianowany rozkazem
- Z suwakiem – funkcyjny

Komisje rewizyjne i Sądy Harcerskie

Funkcje w tych urządzeniach oznacza się poprzez suwaki:

- Trzy – przewodniczący, Dwa – zastępca przewodniczącego, Jeden – członek

w kolorach:

- Biały – Komisja Rewizyjna
- Fioletowy – Sąd Harcerski

Suwaki nosi się na sznurach noszonych spod ramienia

Wyjątki

- Obowiązuje tradycyjne, drużynowe trio
- Kapelani noszą fioletowe sznury spod ramienia spięte suwakiem w kolorze jednostki, jakiej patronują
- Przewodniczący kręgu starszyny, seniorów lub instruktorów nosi sznur granatowo–biały spod ramienia

Krzyż harcerski

Odnaka harcerska stosowana w większości organizacji harcerskich w Polsce. Krzyż jest nadawany członkom organizacji harcerskiej podczas przyrzeczenia harcerskiego. Zuchy zamiast krzyża noszą znaczek zucha. Harcerze przed przyrzeczeniem na miejscu krzyża noszą lilijkę.

Historia odznaki. W pierwszym numerze czasopisma „Skaut” z 15 października 1911 roku Andrzej Małkowski ogłosił konkurs „na polską odznakę skautową”. W odpowiedzi na ten konkurs nadesłano aż 84 prace. Wśród nich znalazł się projekt, który opracował Kazimierz Lutosławski. Opis tego projektu, który zajął 3 miejsce w konkursie, znalazł się wraz z wynikami konkursu w 8 numerze pisma "Skaut" z 1912 r. Żadna z prac nie wydała się na tyle interesująca, by od razu wprowadzić ją do użytku, toteż w końcu 1912 roku Naczelna Komenda Skautowa wyznaczyła do dalszych prac nad projektem ks. Kazimierza Lutosławskiego z zespołem. Po wprowadzeniu do projektu szeregu zmian powstała odznaka: **krzyż harcerski** wzorowany na Orderze Virtuti Militari. Ostatecznie kształt krzyża harcerskiego został zatwierdzony podczas konferencji zjednoczeniowej ZHP w dniach 1-2 listopada 1918 roku, która zatwierdziła go jako odznakę polskiego harcerstwa.

Wygląd odznaki. Krzyż harcerski ma kształt krzyża równoramiennego, wzorowanego na odznaczeniu Virtuti Militari. Krzyż otaczają dwa wieńce: dębowy i laurowy. Pośrodku w kręgu znajduje się lilijka z odchodzącymi na boki promieniami. Na poziomych ramionach krzyża napis "Czuwaj". Krzyż wykonany jest ze srebrnego, oksydowanego metalu. Nabijanymi na nim srebrnymi i złotymi elementami (lilijką, kręgiem i wieńcem) oznacza się kolejne stopnie harcerskie.

Symbolika odznaki. Wzorowany na orderze Virtuti Militari, który przyznawany jest za szczególne męstwo i oddanie w służbie ojczyźnie. Dewizą krzyża harcerskiego jest łacińska maksyma *per aspera ad astra* (przez ciernie do gwiazd).

- Krąg – symbol doskonałości, do jakiej dąży harcerska rodzina. Niektórzy twierdzą, że jest to też symbol harcerskiego kręgu, w którym wszyscy są równi i panują braterskie relacje. Inni dodają, że to oznaka ogromnej woli tworzenia kręgu, z którego promieniować będzie prawość myśli, słów i czynów.

- Lilijka – symbol czystości

- Promienie - biegnące od lilijki oznaczają dążenie harcerstwa do promieniowania na cały świat wartościami, radością, dobrem. Oznaczają one także wszechstronność rozwoju harcerskiego.

- Węzeł – na wieńcu, jak węzeł na chuście ma przypominać o obowiązku wypełnienia przynajmniej jednego dobrego uczynku dziennie. Symbolizuje on również węzeł przyjaźni harcerzy.

- Wieniec z liści dębowych – liście dębowe od dawien dawna symbolizują męstwo i dzielność. Cechy te – męstwo i dzielność, powinny być również udziałem każdego harcerza.

- Wieniec z liści lauru – liście laurowe są symbolem zwycięstwa. Dla harcerza liście laurowe oznaczają zwycięstwo nad własnymi słabościami.

- Ziarenka piasku – ramiona Krzyża Harcerskiego wypełnione są ziarenkami piasku, które symbolizują liczną rodzinę harcerską. Inna interpretacja mówi, że są to nierówności symbolizujące kamienie na drodze życia, perły dobrych uczynków, radości i smutki, jakie harcerz spotyka na swojej drodze życia.

- Puste miejsce pomiędzy ziarenkami piasku, pozostawione jest miejsce, które symbolizuje, że jest jeszcze miejsce dla nowych harcerzy

- Ramię lilijki wskazujące północ - igła w kompasie harcerza.

- Hasło "Czuwaj" - tradycyjne pozdrowienie harcerskie, które przypomina harcerzowi, że powinien być zawsze gotowy do służby Bogu i Polsce oraz czujny

- Ramiona-cztery strony świata

Numeracja. Numerowanie Krzyży harcerskich odbywało się od 1916 roku, od powstania ZHP zawsze na poziomie Naczelnictwa ZHP (*Seria i numer*), do II wojny światowej i na obczyźnie. Po wojnie nadal tak postępowano, do 1949 roku. Po reaktywowaniu ZHP w 1956 roku również Mennica Państwowa przestrzegająca tej zasady do lat 1965/66. (*Formalnie, zapis o numerowaniu Krzyża na odwrocie zniknął z Regulaminu Mundurowego w 1976*).

Po zaniechaniu numerowania przez Mennicę, wiele środowisk harcerskich, hufców, a nawet drużyn i szczepli na własną rękę numerowało i nadal numeruje Krzyże.

Lilijka

Jeden z symboli harcerstwa i skautingu. Wzorowana jest na symbolu oznaczającym północ na średniowiecznych kompasach, wskazuje bowiem drogę. Spopularyzowana przez Roberta Baden-Powella - w 1898 wykorzystana jako odznaka dowodzonego przez niego 5 Pułku Dragonów Gwardii.

W 1927 na ramionach lilijki używanej przez Związek Harcerstwa Polskiego umieszczono litery ONC - oznaczające hasło filaretów - "Ojczyzna, Nauka, Cnota". Były eksponowane na lilijce do 1965, kiedy decyzjami nowego regulaminu zmieniono jej kształt i usunięto litery. Większość Drużyn Harcerskich zbojkotowała ten wzór nosząc nadal tradycyjną lilijkę, masowo produkowaną w prywatnych zakładach grawerskich. VII Zjazd ZHP w 1981 przywrócił tradycyjne oznaczenie i wygląd lilijki harcerskiej. Prawie wszystkie pozostałe organizacje harcerskie w Polsce również używają symbolu harcerskiej lilijki. Lilijka harcerska będąca symbolem ZHR (tradycyjna lilijka przepasana w węźle białoczerwoną szarfą) została zaprojektowana w 1989 r. przez hm. Małgorzatę Wojtkiewicz.

Lilijka skautowa

Na lilijce skautowej na płatkach znajdują się dwie gwiazdki symbolizujące szczytne ideały, do których dążą harcerze, zawarte w Prawie i Przyrzeczeniu. Lilijka ta jest opleciona kręgiem z liny związanej płaskim węzłem. Krąg ten symbolizuje braterski krąg harcerzy. Węzeł jest symbolem dobrego uczynku.

Koniczyna skautowa

Symbolem skautingu żeńskiego stała się złota koniczynka na niebieskim tle. Kolory te symbolizują słońce świecące ponad wszystkimi dziećmi na całym świecie, a trzy płatki koniczyny oznaczają trzy części Przyrzeczenia Skautowego, a więc: służbę Bogu, pomoc bliźnim i posłuszeństwo Prawu. Igła busoli wewnątrz listka wskazuje prostą i niezmienną drogę do celu, a duże gwiazdki na bocznych płatkach - Prawo i Przyrzeczenie. Podstawa łodyżki to płomień miłości rozpalony pomiędzy ludźmi na całej ziemi.